

ÚNOR

1898

KOMEDIE. — MONOLOGY UBOHÉHO ČLOVĚKA. — NAPSAL KAREL ENGELMÜLLER. (Pokrač.)

Příští den nepřišla —

Uplynul týden a nezjevovala se.

Snad přece bude všemu konec! Snad přece!

A při té myšlénce mi bylo úzko kolem srdce, tak nějak mocně se mi začínalo stýskat po její bytosti, volal jsem jí zpět, nechtěl jsem ji tak náhle ztratit; kladl jsem ruku, kde její spočinula a líbal předměty, kterých se jen letmo dotkla. Opakoval jsem slova, která zašeptnula, chodil místy, kterými ona přeběhla v návalech něžnosti, zlosti i zoufalství.

Proč nepřichází, proč nejde?

A zase jsem se modlil, abych ji již nikdy více nespátril. Byl jsem v těch dnech zkrátka rozmazleným bláznem. Nevěděl jsem, co vlastně chci. »Ukaž mi muže, jenž není otrok vášně a uvnitř srdce jej nosit chci, ba v srdci srdce svého«, říkal jsem a těšil se Hamletem.

Nevěděl jsem chvílemi, zda mi v hlavě ten či onen šroubek nepovolil. Nějak se tam všecko viklalo, potácelo, mátlo . . . Co se vlastně stalo, opakoval jsem si vždy znovu. Co se stalo?! Nic, pranic! Nějaká panička se do mne zamilovala! K čemu tolik duševních komedií?! Stačí, budeme-li nosit hlavu a nos vzhůru — a v klidné, rozmarné chvíli to jednou pošeptáme někde v kavárně svému dobrému kamarádu . . . Ale tomu nej-

věrnějšímu, nejoddanějšímu — chachá . . . Taková panička je velice delikátní věc!

Vylezl jsem opět ze svého doupěte a bloudil dlouho ulicemi. Říkal jsem si, že musím na vzduch, abych nezahynul, že jsem nemocen, že si zaopatřím to či ono a zatím jsem hledal jen ji, paní Olgu. Utíkal jsem za jakous dámu, která měla bílý, krajkový slunečník, vlezl jsem do tramwaye, ve kterém se zamíhal hedbávný živůtek heliotropové barvy. Touha má spatřiti ji zase stávala se zuřivostí. A přece vždy, kdykoli jsem myslil, že již již jsem jí na stopě, musil jsem ustoupiti klamnému přeludu : . . .

I v noci se mi o ní zdálo.

Zjevila se mi v nejbizarnějším snu.

Zdálo se mi, že sedím na kocábce uprostřed široširých vod, že bloudím již sedmý den vyhladovělý a vysílený, mezi ohromnými spoustami do bíla rozčeřených vln, dlouhými, nekonečnými pláněmi, které na všech stranách uzavíralo jediné nebe.

Viděl jsem sedmkrát, jak slunce zoufale a s nachechem studu se topilo, jak měsíc se tomu z plna hrdla smál a volal k tomu pokoření velikána tisíce stříbrných, smíchem rozdováděných hvězd . . .

Viděl jsem, jak moře dovede si úlisně hrát s mojí kocábkou, hladit její boky, líbat její před, jak dovede být klidné, nevýslovně milé jako smích dítěte. Díval jsem se do průzračných vod, jako se díváme do očí milenky, chceme-li zvědět, jak mnoho asi dobroty a čistoty je v té její duši —

A poznal jsem také, jak moře dovede být vášnivě vzteklé, jak dovede odkopávat v zlosti a nemilosrdenství moji loďku; zakrýval jsem si oči před těžkými, nízkými mraky, a ohnivými blesky rozpoutaných, podrážděných živelů.

Bylo mi bolestně v nesmírné té opuštěnosti.

Očekával jsem smrt . . . a zatím cítil jsem jen hlad, veliký a houževnatě dotírající, zimu i horko. Údy byly ztuhlé, jako cizí . . . Snad již ani krev v nich neobíhala.

Kolébal jsem se v neznámu, nevěda, v kterou stranu leží svět, jež jsem lehkomyšlně a v šílenosti opustil, nepátral jsem nijak po zamlžených, jako nadechnutých někde na obzoru předzvěstech země.

Chtěl jsem jen umřít, chtěl jsem utéci, zmizeti v jedné chvíli všemu, lidem, zvířatům, zemi a proto jsem vyjel v tiché zamlžené noci v širé moře — daleko, jinam, na konec světa — —

A již jsem se těšil, jak tam daleko, někde na konci světa, až bude kolem to ohromné ticho uspaného moře, nebe rozzpíváno do modra, slunce v plném smíchu, vztýčím se náhle ve své kocábce a jako naschvál, sám král, sám pán, bůh té pouště, přeruším to nekonečné ticho vlastním svým žbluňk — — —

A s jakou vášní jsem se na ten okamžik těšil, s jakým vzdorem a pýchou utekl jsem světu, tleskl vesly o vody a skrze zuby zasyčel kletbu všemu — s takou právě malomyslností a hrůzou díval jsem se nyní s široce rozevřenýma očima v před a čekal sláb, vyhladovělý, zmučený smrt . . .

Však hle, to moře, jakoby mi znovu dýchalo vstříc tu opojivou, mládím a štěstím provanutou pohádku života, omamovalo mne svým kouzlem a poesíí lidských snah a citů, posýlalo mne ze svého klína zpět, tam do vůně rozkvetlých luk, rozšumělých lesů, do tepla nízkých chaloupek a rozbouřených hýřivým životem promenád velkého města, [tam daleko, v známé mi zemi . . . Bylo mi náhle do pláče, do prudkého, bolestného, zoufalého pláče. Hlava má rozkvetla vzpomínkami nejšťastnějších dnů mého života — a tu se mi pojednou zdálo, že v dáli se zamlhal, začernal, vynořil nad spoustami vod země, malý ostrov —

Prsa zvedla se neznámým, nevýslovným vzdechem pocíťované rozkoše. Napnul jsem poslední své síly.

Přistál jsem —

Osamocený ostrov, zapadlý, neznámý, bez lidské duše. Malý ráj, jak nám o něm vyprávěli v povídkách o Robinsonovi. Zázračná zahrada plničká balsamových houštin, cypřišů, sosen a jilmů, propletených květnatými oblouky, oživených nesčíslnými roji skřehotavých papoušků, pisklavých kolibříků, smutně a sladce vrkajících holubů. Tisícero jeskyň a živých plotů spleteno tu z hustých ratolestí staletých stromů, ověšeno guirlandami plané révy, růžovými trsy lián a svlačců. Neproniknutelné lesy citrinů, bílých magnolií, cedrů a fíků. A mezi tou rajskou nádherou lehký šustot zelenavých hadů, šedých volavek, růžových plameňáčků, kteří s rotami opic provádějí na pokraji vod, nad ohromnými propastmi, v spletenici nejpestřejších květů, nejomannějších vůní svoje nekonečné salto mortale . . .

Klesl jsem únavou, oči se mi přivíraly, zdálo se mi, že jsem přišel zemřít do té krásy kolem. Nedýchal jsem, nevěděl chvíli o sobě, byl jsem ve mdlobách --

A když jsem oči rozevřel, byl čarovný večer, rozkošný, páchnoucí vůní sosen, tamaryšků a akacií — a vedle mne seděla Žoška — —

S planými růžemi ve vlasech, s náramky, náhrdelníkem ze skleněných perel, s podkasaným šatem, seděla u mé hlavy a dívala se tiše a dlouho na mne svýma velikýma očima.

Chvěl jsem se na celém těle, slzy mi vytryskly a zalily můj zrak. Nesmírný smutek mne zachvátil, ale mírnil se zvolna, měnil se v spokojenost, tichou radost, v horečku nejsladší rozkoše . . .

Nemluvila, netázala se . . .

Nadešel tedy konečně okamžik vykoupení! Jsem s Žoškou sám, tak sám, na pustém ostrově, daleko ode všech lidí, ode vši špíny a bídy lidskosti, daleko světa a jeho smutného klamu.

Nikdy se nevrátíme, nikdy!

Duše naše splynou v jedinou nejsvětější, dávno vytouženou píseň nevýslovné lásky.

Beru a líbám bílé, drahé její ruce plný vděčnosti a oddanosti.

Ležíme na měkkém mechu, ve stínu rozkvetlých magnolií, a díváme se jak slunce ohnivě zapadá, rozhazuje marnivě spousty zlata po vlnách moře, krvácí a umírá v dlouhých, rozžhavených prorvách zamodralých chmůr . . .

— Žoško, Žoško — svatá, nejsvětější duše, věčně má — šeptám v horečce milování.

Neodpovídá, dívá se jen smutná, plná strachu a hrůzy a ukazuje malou svojí rukou na širé moře, na němž vznáší se bílý, nezřetelný bod, mění svoje tvary, ztrácí se a zase objevuje, bere na se podobu ptáka i rozbouřených, rozpěněných vln, blíží se rychle, roste, míhá se již zcela blízko . . .

Poznávám bílou plachetní lodici, vidím, jak přistává, a jak na břeh vyhoupla se svižně, lehce, plná půvabu a koketerie — paní Olga —

Vzkřikl jsem zděšeně! — — —

Probudil jsem se.

Cítil jsem, jak mi hlava hoří, rty jsou vypráhlé a v prstech probíhá zimničné chvění.

Venku polehounku, sotva znatelně svítalo . . . Lehké mlhy zbarvené našedlým přívitem jitra, tlačily se kolem oken, nahlížely do mého pokoje, jakoby jej chtěly svým vlhkým, chladným pozdravem zatopiti.

Chtěl jsem vstáti, ale byl jsem příliš zemdlen. Klesl jsem do podušek a vzlykal.

Venku začínalo ráno. Bylo již slyšeti tlumený rozhovor dvou setkavších se dole na ulici lampářů, smějících se něčemu, hrubým, hlasitým smíchem. Někde stranou bouchla těžká domovní vrata a vedle, za zastavenými dveřmi, cinklo chvílemi nádobí, ozval se ženský hlas, přešly chvatně dušené kroky . . .

Usínal jsem znovu, ale cítil, jak zima mnou lomcuje a tělo hoří v mocné horečce . . .

* * *

Chodím jako nerozumný člověk . . .

V prsou mi to usedavě pláče; volám a naříkám. prosím a zapřísahám; nikdo mne neslyší.

Jedno vím teď zcela jistě: že miluju, že mám horoucně, vášnivě rád paní Olgu. Ta čistá, velebná, tichá bytost Žoščina ztratila již u mne všecko kouzlo.

Ostatně musím sám přiznati, že to bylo jen na nejvyšší naivní, hloupé snílčářství, nic víc . . . Člověka, který jest tak tvrdošijně rafinovaný ve svých pocitech, tak nesmírně neklidný a nervosní, nemůže nikdy upoutati na dlouho taková prostá, čistounká, andělská bytost. Omrzí, přejí se ta dobrota v několika dnech. Je to sice smutné přiznání, ale není mi pomoci. Oddati se takové tiché, klidné lásce nedovedu, ne nedovedu! Je mi třeba stálého rozněcování, náhlého vzplanutí a zase pohasnutí žáru, tisícových duševních, vždy nově a nově vynalézáných, skoro uměle pěstěných smutků i tichých, nevinných radostí, tisícových vzepjetí touhy a věčně stejně nenasycených a nikdy nevyplnitelných přání . . .

Jsem zkrátka nešťastný člověk!

A třikrát ubohá Žoška. Jsem přece jen bídný padouch! Toho si vskutku nezasloužila. Co jí jen řeknu? Jak ji všecko vysvětlím?! Konečně jaké pak vysvětlování? Řeknu jí zkrátka, že ji nechci přivést do neštěstí, že jsem dlouho o všem přemýšlel, dlouho se mučil, ale posléze uznal, že se k sobě nijak nehodíme! A pak — a pak — pak, že ona sama se nejméně přičinila, aby mi dokázala svojí lásku, že mi o sobě celé dva dlouhé měsíce nedala ani slovíčkem vědět, že jsem tušil, že zapomené a musí zapomenout, že — můj bože, vždyť to byla taková dětinská láska. Konečně jsem jí přece ničeho neslíbil, neřekl jsem jí do očí, že ji mám rád. — Nezapírám, měl jsem ji rád, upřímně, oddaně rád — ale vždyť člověku nepostačí jen a jen takové sladké žvatlání a počítání hvězd! Nezapomenu na ni, nezapomenu, a kdybych mohl, jako madonku bych si ji vymaloval, lampičku k ní koupil a večer jak večer se modlil k svatému její obrazu! Nejsm jí ani hoden! A již proto, bude nejlépe, když oba zapomeneme. Co s takovým rozervaným člověkem, předrážděným a kombinovaným v nejprostších chvílích z citu a rozumu — hloupě filosofujícím v samém okamžiku přirozené vášně! Co vůbec s takovým zkaženým člověkem, který si nedovede představití lásky bez všech těch svůdných maličností, od vůně fialek až do těch pečlivě v atlasových pentlích svázaných milostných psaníček, v nichž je vždy tolik jakoby schválně vyhledaných vrtochů, rozchvívajících výčitek i škádlení, dráždivých scen i šíleného vyznávání, tolik citů

Z VÝSTAVY SPOLKU »MÁNES«.

S. SUCHARDA.

VRBA.

a tolik bolestí, které miluje a které ho opojují svým smutkem i rozkoší . . .

Bude mně musít uvěřit, vždyť vše je tak průhledné, snadné a možná dost, že za rok, za dva — snad i dříve, snad dříve po ní zatoužím a uznám, že jen s ní je dokonalé, svrchované štěstí v životě — nu, řeknu ji všechno, všecinko!

Anebo ještě lépe, neřeknu ničeho!

K čemu? Opravdu, nenahlížím, proč by tohle všechno měla Žoška vědět! Nejlépe, nedám-li vůbec na sobě ničeho znát! Snad se věc urovná sama sebou . . .

* * *

Čekám paní Olgu.

Čekám a ona nepřichází. Minuly skoro tři neděle od onoho dne, kdy ke mně přišla a rozehřála můj mozek palčivou, nenasytnou touhou.

Běhám šíleně po ulicích, dívám se za noci do oken její ložnice, zda bych ji aspoň náhodou nezahlédl.

Sedím doma na pohovce a s přivřenýma očima, s mučivě sladkým očekáváním, poslouchám, ozvou-li se drobné její krůčky před mými dveřmi. Ó, jak bych ji schvátíl ve své objetí, jak bych ji strýznil svými polibky —

Marně! Nepřichází!

Co se stalo, bože můj, co se jen stalo?!

Zuřivě závidím všem, kteří mohou spokojeně sedět doma při svých ženách, všem, kteří se toulají venku se svými v pasu obejmutými milenkami, všem těm hýřícím někde za městem na dupárně, v prachu a špíně, se svými holkami, rozpálenými tancem a horkým vzduchem, prosyceným líně se válejícími chuchvalci dýmu.

Dnes tedy již opět nepřijde!

Zšílím zoufalstvím! Proč, proč nepřichází . . .

Musím na vzduch, ven, do ulic, do hluku, nebo se z toho ticha zblázním — — —

Toulám se nejživější promenádou.

Běžím ulicemi, skoro proti proudu promenujících, v zmatený příval hovořů a křiků, probírám se svými city a je mi úplně lhostejno, ohlížejí-li se za mnou lidé a breptají-li něco o tom, že se jim pletu pod nohy. Nepřekázejí mi v nejmenším jejich udivené pohledy, okřikování méně důtklivých. Naopak, zotavuje mne ten hýřivý chaos smíchu a reptání, to hrčení kočárů a tramwayí, přemýšlí se mi lépe i sní, nežli doma v té samotě . . .

Pak mne procházení omrzelo.

Stojím chvíli na rohu ulice, rozhlížím se kolem a znovu pouštím se do proudu promenády.

Půjdu dnes mezi kamarády! Popovídáme si trochu, mám zapotřebí hlučného, veselého okolí. Cítím, že blbnu!

VOJTĚCH HYNAIS.

PORTRÉTNÍ STUDIE.

Vstoupil jsem do restaurace.

Aha, sedí jich tam kolem stolu jako čmeláků. Hučí a bouří to v jich středu. Tahají se o mne, zasypávají mne otázkami . . .

Piju již několikátou sklenici. Bavím se znamenitě. Ale Marek hrozně křičí! Proč jen stále tak křičí?! Vždyť ho, můj bože, všickni slyšíme! Pozoruju se soustrastí Šimona, jak sedí s přivřenýma očima a něco si chvílema brouká. Chudák! Povídá se o něm, že si v zoufalé opici píše hrozné, ukrutné dopisy, plné hořkých, bolestných výčitek a pak v střízlivosti si na ně zase sám odpovídá. Je to jediná zábava, která ho dosud těší — Ale ten Marek je opravdu nesnesitelný člověk! Co se tak zlobí?! Řekněte mu přece, ať dá chvíli pokoj! K čemu se v hostinci tak rozčilovat! Linhart nemá rozum, zbytečně ho dráždí k výtkám. Domlouvají si nepřetržitě.

— Buďto jsi opravdu tak sláb a pak je dobře, že's toho nechal, a že jsi takovým, jakým právě jsi. Pak ale bylo všecko předcházející jen vylhané, naučené, trochu koketerie a touhy po zajímavosti, po slávě, k níž jsi přivoněl . . . Či si hraješ na utrmácenou, znavenou duši?! — Hahá — ale tohle je pepictví, jak ty mluvíš! Či snad myslíš, že tě nepochopili? Proč ne?! Ne-divím se. Myslí si to teď v tom pokročilém zápase o vyniknutí nejprostšího, nejjednoduššího individua každý zedník, kterému nechtějí platit denně o desetník víc!

Proč by's to nemohl myslit o sobě ty?! — A konečně snad máš pravdu, že's přestal psát! Ukázat nadání, ducha, hloubku myšlének a citu, ukázat ostatním, že jsem kdysi také jen nadarmo nejedl a nepil a pak — přestat . . . Panečku, v tom je také kus tajné filosofie! Tu tvou vyhlášenou kdysi slávu o tvém talentu, mohutnosti a uměleckosti tvorby ti nyní, když jsi umlkl, nikdo nevezme. Naopak! Rosteš! Ohromně rosteš a ti, kteří tebou snad opovrhovali a volali na tebe smolaři, plagiátore, eklektiku!, budou se teď bít v prsa a šeptati skroušeně: pane, odpuť nám, zabili jsme v tobě umělce, nadčlověka . . . A ty můžeš klidně pít svoje pivo, kouřit cigarety a chodit na procházky . . .

I ano, příteli! Ty si o sobě myslíš, že tě jen přece tuze málo pochopili, že tě utloukli. Vidím

to na tobě, vidím to v tom pohrdavém vypuštěném dýmu z cigarety, na té tvé fingované lhostejnosti a chladnosti, okázalém nenávidění všeho, co zavání uměním. Jsi hrozně neupřímný, nepoctivý člověk! Urazili tvou samolibost! Chachá, pane, foukej si ten kouř sebe výš, mne tím nespleteš, u mne budeš s tímhle divadlem chlapec, dítě! Co si vlastně o sobě myslíš? Má to mít nějaký účel? Jsi mi zkrátka protivný . . . — —

Marek byl rozčilením všecek spocen. Těžce oddychoval. Linhart se ale tiše usmíval, díval se s jednoho na druhého a měl upřímnou radost, že se Marek může rozhorlením zalknout. Teprve po chvílce, jakoby ho chtěl znovu podrážditi, řekl:

— Vidíš, bratře, a já tvrdím přece jen znovu, že teď nic nečtu. Nic, pranic nečtu! A divadlo myslíš? Nikam nechodím. Všecko je blbé, nezajímá mne to. Ráno jsem ve své kanceláři, odpoledne dojdu si do kavárny, piju kávu, vykourím několik cigaret a pak jdu zvolna na promenádu. Večer jsem někde v restauraci — a víš — víš, to mi pro život zatím stačí, nemyslíš? Stal se ze mne takový báječně spokojený člověk. Nic mi neschází, o nic se nestarám, víš — — — —

Dali se znovu do sebe. Kamarádi pomáhají.

Je mi hezky. Jsem zas jednou mezi těmi milými žvanily.

Bavím se opravdu, dobře se bavím. Nemohu již pít, ale dávám si přece novou sklenici. Z radosti, ze samé radosti, že trochu okřívám. — — Směji se tiše Stoupovi. Dělá pařížana. Pije »malé« plzeňské, večerí již po čtvrté. Byl dva měsíce v Paříži. Marek nepřestává křičet. Zdvihá ruce k neb sům, křičí bez rozumu slova, která mu napadají, bez ladu a smyslu, volá po hvězdách, nadává měsíci, lidem, zvířatům . . .

Smějeme se, pláčeme smíchy — — —

Leč tu pojednou vřinula se mi všecka krev do srdce. Vyskočil jsem, ale vrátil se zas zpět na židli. V mozku se mi začernalo, zdálo se mi, že ztrácím vědomí . . .

V malém salonku, přiléhajícím k naší síni, zahlédl jsem náhle vejíti paní Olgu, provázenou svým chotěm. Nevím, stojím-li vůbec, ale pozdravujeme se navzájem.

Je mi děsně . . .

(Příště konec.)

VEČER HISTORICKÉHO DNE.

Nad hvozdy hraničné se tmaví ptáci brali,
v předzvěstné haslo nebo záplavě,
vír bubnů jdoucích hord sem slábnoucí šel z dále
a blížil se a ztrácel klamavě.

Klín opuštěných vsí jak bitviště byl tichý,
pláč zadržžený u chalup se chvěl,
vylétly odkuds smolné k nebi vichy,
dvůr čísi vzdálen svící vyhořel.

Zlý noční požár — — Černo bylo, hluchó.
Bděli jen lidé u mdlých kahanců
a občas zlekaní ven vyklonili ucho:
(Přes hory táhla píseň vyhnanců).

V PÁŘE LÍHU.

Panu B. J.

Svět skoupý u nohou . . . . Mé žhavé dítě,
tvé zorničky jak rostou dychtivě
a žádost tepnami ti chodí, bije lítě
s tím svatým soumrakem v tak příkré protivě!

. . . Je nutno zabouřit a vylítí se z břehů!
Vykřičet bolestně a otrávit se pitím!
Pak umím jít přes bázlivost a něhu
a vášně plamínkem si do prohlubin svítím.

Zhyň všecko, co jen doufá, živoří!
A požárům a krvi: vivat! vivat!
My půjdem poslouchat, jak moře hovoří,
na nejrudější západy se půjdem spolu dívat.

Pojď! Ty mi rozumíš! Jen pokud ráno není,
jež parou špinavou se v prázdných polích vláčí,
než zastaneš mne v tupém vysílení
kdes tichého a shrbeného v pláči! . . .

PODJESEŇ.

Své vlahé, důvěrné a řasné oči sajky
v kout tmavý upřela a prodlouženým hlasem,
tím zdloženým, jímž končívají bajky
se počla vyznávat: »Před dávným, dávným časem,

kdy v srdci jednom náhle končícího léta,
více než kdy jindy bylo smutněji,
šťěstím se zdálo sejít z toho světa,
v předzvěsti mlh, jež přijít musejí,

já viděla jej, v dál když odcházel . . .
Vítání smutné, kterým tekou slzy,
když ohlédnout se na mne nevzpomněl
a neslíbil, že navrátí se brzy!

— — — — —
Bůh těžce zkoušel lásku bezúhonnou!
Já viděla jej vždy jen odcházet,
jak orlí za ním v modrém vzduchu tonou
po dlouhou řadu stejně marných let . . . «

Své vlahé, důvěrné a řasné oči sajky
v kout tmavý upřela a prodlouženým hlasem,
tím zdloženým, jímž končívají bajky
si zasteskla: Před dávným, dávným časem.

A. SLAVÍČEK.

BŘÍZOVÁ NÁLADA.

Z VÝSTAVY SPOLKU »MÁNES«.

JOS. SCHUSSER.

STUDIE.

ČERVNOVÝ DEN.

PRVNÍ KAPITOLA POVÍDKY »JAN ŘEHÁK« OD K. MAŠKA.

(Konec.)

Teď úžas matčin skončil bitku
a odměnil ji otcův smích,
pak oba dvojici těch skřítků
již podrželi na očích.
Tu musili pak po pěšině
jít na rozumnou procházku,
snést mnohý výrok o své vině
i po učení otázku.
Pak oběd nastal plný nudy
a prazbytečných obřadů
a hochy svrběly už údy,
by unikli zas v zahradu.

Však když se to pak podařilo
přec nechtělo se dařit hrám,
neb každé zajímavé dílo,
jež vybádal vždy Vilém sám
a každý záměr velkolepý,
jenž mohl dojít oblíby —
se vždycky rozkotaly v střepe
o Jeníkovy pochyby;
již indianská bitva ráno
mu vyčerpala odvahu,
teď matkou na srdce mu dáno
by zachovával rozvahu.

Tak posléze se usadili
do stínu hustých ořešín,
tam Vilouš Jeníkovi sdílí
svůj mnohý bohatýrský čin,
o slavných bitvách vypravuje,
o dobrodružstvích, jaká měl,
o velkých plánech, které snuje,
o divech, které uviděl,
i o útrapách, jaké snáší,
a také o svých hračkách všech
a o domově vůbec práší
až v Janovi se tají dech.

Kdož ví, zda Jeník věří všemu
či jako lež to přijímá?
však jisto: kamarádu svému
z úst hltá slova očima.
Ať pravda to či klam je pouze,
vždy druh je hoden obdivu,
když dává výraz svojí touze
v tak smělém klamů předivu.
Ne skutky, ne ten obsah řeči
jak uchvacují Jeníka —
on jen se diví vyprávěči,
jak vůbec nad něj vyniká.

Však Vilém ještě jiné umí,
čím Jeníka si získává:
na jeho samotářské dumy
se pronikavě vyptává,
on dětsky chápe snivost jeho,
ta není jemu na posměch
a maně kamaráda svého
si zamiloval v jeho snech
a mazlí se s ním lichotivě
jak s laní, když ji ochočí —
a chvílemi jen líně, snivě
druh druhu patří do očí. — — —

A nežli se kdo nadál — náhle
zas kočár hrčel silnicí
a z domu zavolání táhlé
zde překvapilo dvojici.
»Čas na dráhu!« — Tu polekáni
se — nevěříce — vzchopili — —
již důtklivější zavolání
zve Vilouše, nechť popílí —
tu Jeník tiše hlavu sklopil,
»Ach, už je po všem« šeptal pak —
a Vilouš, za skráně jej chopil
a zaslzený spatřil zrak.

Sám cítě, že mu oči planou
pak Jana objal ze všech sil
a zvolav silně »na shledanou!«
jej několikrát políbil —
a utekl . . . Sám Jeník zůstal
a omámeně naslouchal,
ruch hlasů u domu jak vzrůstal
a kočár jak se v jízdu dal,
jak za vrchem zvuk tichl zvolna,
ni hlásku nedolétlo sem —
a samota jen tichá, bolná,
vše objímala s večerem.

Ó divný večer! . . . »Jendo! Jene!«
zněl matčin hlas — Jak cize zněl!
Jak všecko kolem pozměněné —
a v srdci nový, divný žel — —
Jak cizí, šedé všecko kolem,
jak beznadějný večer ten!
A Jeník, jako rdousen bolem
stál v ořešínách omámen —
a matčin hlas když opět lákal,
tu v nejpustší prch' sadu skrýš,
tam na zem pad — a plakal, plakal,
a přál si raděj' umřít již! —

DVĚ ŽENY. — NAPSAL V. OTOMAR. — (Pokračování.)

Cili byla překvapena krásnou kyticí růží, kterou měl Václav na stole.

»Jak je krásná«, opakovala v obdivu.

»Privoň si«, řekl Václav.

Tu, když chýlila se ku květinám, přivinul ji k sobě a políbil. Ohlédla se jen do otevřených dveří a trochu zmámena novými dojmy a zapovězeným ovocem -- tam v třetím pokoji bylo slyšet hlas obou paní — opětovala jeho polibky.

»A teď podívej se na moji obrazárnu«, řekl Václav, ruku v ruce, »to bude všechno hezčí. Pro tebe to ještě lépe zařídím. Zde (ukázal) několik obrázků Manesových, víš, toho (dodal) co měl tak rád život a růže chtěl před smrtí; zde Kristus na kříži od Maxe, Oldřich a Božena od Ženíška a Hynajsovo Jaro. A zde je postel,« dodal jako bezděky a usedl si.

Přitáhl potom k sobě Cili a sevřel ji ve svá ramena, položiv ji na znak a skloniv na její svůj obličej. Žertem, na jediný okamžik.

»Václave, že budu křičet«, bránila se; ale již byla volnou. »Ty Vašku!«

Zasmál se a uchopil ji za ruku, aby mu neutekla.

»Tak pojď, vybereš si přece něco ke čtení«, řekl chvějným hlasem a lehce pobledl.

Šla s ním ke skříni, odkud jí vybíral.

»Zde Láska a smrt, tragedie. Nebo Ztracený život od Pflagra, Tiché vody od Havlasy, Jindra od Klicpery. Takové knihy dnes nedovede nikdo napsat. Co to máš? Ah, Carmen. Nu — — — nu, toto bys třeba také mohla si přečíst. Nebo něco od Turgeněva; snad Rudina či Jarní vody. Tu máš; vyber si, co chceš.«

Vybrala si konečně dvě knížky a slíbila je brzy přečíst.

»Jen abys je opravdu přečtla«, žertoval a strkal ji lehce ze dveří. Teď musíme jít k našim maminkám. — Tak co je?« zeptal se vesele, když se vrátili s Cili.

»Co by bylo?« řekla jeho matka. »Je dobře. Tak to bude dobře, že paní Dvořáková?«

Paní Dvořáková přikývla hlavou. »Ale kdy to má být? Snad až na podzim. To není ostatně tak daleko.«

Potom se rozpředl podrobnější hovor a přišly na řadu i jiné věci. A kromě vlastních zájmů přetřásány byly též zájmy ostatních bližních.

»V neděli odpoledne půjdeme spolu na procházku, vid', Cili?« ptal se při rozchodu Václav.

Jen aby bylo hezky,« řekla přisvědčivě. —

Ne, tu noc, která následovala po onom dni, by nechtěl víc opakovat! Takového něco snad nikdy víc neprožije. Zbudil se již před půl nocí a viděl, že měsíc osvětluje celý jeho pokoj.

Na stole spatřil kyticí růží; cítil její vůni — připadala mu tak těžkou a tak dusnou. K ní voněli s Cili a potom — o kdyby zde byla, v té noci! Jaké by to bylo krásné probuzení, kdyby tu byla u něho a moh' ji tiše zulíbat.

Zavřel oči, spánek však nepřicházel. Vyskočil, oděl se lehce a otevřel okno. Chládek jej ovanul a dojmy spícího města. Jen tam daleko svítí se nádraží a je slyšet signaly. Všechno spí; snad i vášně. Tma ve všech oknech, jen do jeho svítí měsíc. Mír ve všech srdcích, jen v jeho nikoli. Položil se na pohovku. Nemohl usnout. Chodil tiše po pokoji a tu Kristus na kříži, ozářený měsícem, padl mu do očí. Dvoje ženské ruce dole sepjaté k modlitbě k němu vzhůru. Ten, který zemřel tělem, aby žil duší. »Nežijte život tělesný, jsou to muka,« jakoby volal na něho dolů. »Ano, jsou to muka,« zoufal si Václav. »A ženy trpí nejvíc . . . Ne, vždyť Cili jistě dobře spí. Ta nemá fantazie. Až snad se mnou bude jí hůř.«

Bylo mu, jakoby měl kleknout před Kristem a také k němu zvednout prosebné ruce se všemi těmi ženami, které trpí pro tělo. Celou hroznou tragedii ženy procítil v tomto okamžiku. »Dědičný hřích« a úkol přírody; truchlivý jejich osud, aby zachován byl život na této nepatrné planetě.

Vrátil se znovu k oknu a pak uložil se na pohovce. Přece však nemohl usnout, až pozdě k ránu, když první paprsky sluneční pozlatily okna jeho pokoje.

Z VÝSTAVY SPOLKU »MÁNĚS«.

MAX ŠVABINSKÝ.

PŘED BOUŘKOU.

VI.

»Vypadáš dnes trochu bledší než jindy,« přivítala jej Cili v neděli, když měl v úmyslu jít se s ní projít.

»Právě proto jdu ven«, odpověděl.

»Nevím, nebude-li pršet.«

Podíval se na nebe. Opravdu, chystalo se k dešti. Nicméně vydali se na cestu. Vyznačil jí svůj plán. Prošli by veliký kruh tamhle tím lesem a tak by se dostali zas domů. Václavovi patrně jednalo se o to, provést svůj pochod a proto stále pozoroval mraky. Šli velmi rychle, takže dospěli brzo do lesa. Tu Cili, propíetajíc se mezi stromy, uvízla na suku a zachytila se lemováním sukně.

»To je nehoda«, řekla, mrzutě pozorujíc od páraný okraj.

»To musíme hned spravit«, pronesl Václav, sedaje na malý svah.

»Nemáš špendlíky?« ptala se ho Cili s trpkým úsměvem.

»Máme si popíchat lásku?« řekl. »Dovol, já ti to spravím.«

»Ne, děkuji«. A jsouc hotova, »Pojďme«, pravila.

»Ale vždyť prší. Zde musíme počkat, to nebude dlouho trvat«, mluvil důtklivě Václav a posadil Cili k sobě. Rozevřel deštník. Opravdu, v listí to šelestilo, počalo pršet.

»Zde budeme v úkrytu«, pronášel stlumeně, »a jak bude po dešti, půjdeme.«

Přivinul ji k sobě a tiše dívali se z lesa ven, jak řídce prší. Jeho srdce bilo silně, takže si

FRANTIŠEK ŽENÍŠEK.

STUDIE.

myslel, že to Cili musí slyšet. Též ona hluboce dýchala.

»Tenkrát, jaks byla u nás«, mluvil po tichu, »tu celou noc já nespal.«

»A proč jsi nespal?«

»Myslel jsem stále na tebe.«

Mlčela, vyhýbajíc se jeho pohledům.

»V té noci jsem pochopil, že je to možno, aby Romeo se vloupil k Julii, nebo Gaston ku zlatovlasé Else. Co bys tomu řekla, Cili, kdybych tak v noci se k tobě dostal?«

Neodpověděla.

»Proč se mi nedíváš do očí«, naléhal dále, »proč se mi nedíváš do očí, Cili?«

Tu ona, cítíc, že tone v jeho pohledu, zavřela svůj zrak; a jako tonoucí se všeho chytí, objala náhle Václava, cítíc, kterak se mu vzdává.

»Mně se zdá, že přestalo pršet Cili; půjdeme?«

»Že přestalo pršet?« řekla, jakoby probuzena ze sna. »O ano, pojďme.«

Na západě dokonce problesklo slunce a v červeném požáru zahořely mraky a voda na zemi.

Když dostali se na silnici, potkali dvě dívky, vyprovázející třetí za město.

Smály se, když Václav je pozdravil; usmál se také a ohlížel se za nimi.

»Jsou to roztomilé děvy«, pravil.

»Ale to, až budeme svoji, Václave,« řekla najednou Cili vážně, »nesmíš se mi za děvčaty ohlížet.«

»Ani s nimi mluvit?« zasmál se jí do očí.

»Také ne.«

»O, to já zas k tobě nebudu tak přísným«, pronesl v žertu. — — —

Potom téměř každodenně k večeru, když měl volno, chodil s Cili na procházky. Tu mluvili o tom, jak budou žít spolu a jak se zařídí.

Zvláště jeden večer byl krásný. Nebe se vyhladilo a bylo očekávat krásný západ slunce. Šli po kraji téhož lesa, jako v neděli a tu spatřili blízko vojenského hřbitova, porostlého vysokými jedlemi, sedící mladou dámu v černé sukni a červené bluze. Čtla knihu a kouřila cigaretu.

»Hle, ta kouří, jako mužský,« upozornila Cili.

Václav okamžitě poznal, že je to Vilma.

Z daleka vyhnuli se hřbitovu a pak uvelebili se na kraji lesa.

Tu se mu zdálo, že Cili mluví trivialně. Schválně si dával na její řeč pozor.

»Proč nic nemluvíš?« pronesla najednou, zastavujíc rozhovor. »Jdi, jsi dnes mrzutý.«

Vskutku, zdálo se mu totéž. A přece až do této chvíle . . .

Jak se těšil na západ slunce! A slunce zapadalo . . .

Červeným světlem zatopilo vážné jedle hřbitovní a purpurem oblilo sochu Kristovu, vztýčenou uprostřed v pose Kazatele na Hoře.

»Tu Václav, jenž nemohl odvrátiti zraku od čarovného divadla, viděl, jak ona žena v černé sukni a červeném živůtku přitiskla se k podstavci sochy a těmi rty, jimiž třímala papírosku, pocalovala nohy Ježíše.

Cili, sledujíc jeho pohled, s namáháním posléze rozpoznala ji v dálce.

»Kam se to díváš?« řekla mu. »Ty, poslechni, není to tam Klosova Vilma?«

Pokrčil jen rameny — —

Předvečer své svatby ztrávil ve společnosti Cili.

Když přišel domů, byl neobyčejně rozrušen. Přistoupil k oknu a zadíval se ve hvězdnaté nebe.

Bylo mu, jakoby neznámá síla nesla ho jemu vstříc. »Veliké nespočetné, hvězdy! Patříte k vesmíru právě tak jako já a já ještě víc, než vy. Neboť vyšly jste z rukou Tvůrce a já budu tvořit. Budoucí generace musí mnou projít a jejich bolesti a vítězná volání zpívají mi v duši. Je mi tak, jako bych měl kleknout k modlitbě a poklonit se neobsáhlé Přírodě. Veliká Astarto! Nehynoucí Cybele! Nejkrásnější ženu nechaly jste pro mne. Vidím ji, jak vznešená se vynoří ze svých bílých šatů zítra, jako božská Venuše z pěny moře! Měl bych kleknout před ní a modlit se dlouho . . .

Vy všechny ženy, pyšné i tiché, nesoucí na odív své toalety, jste vznešeny jen v tom okamžiku, když zbavíte se svého roucha a vrátíte zase zemi její bohyně. K smíchu jest všechna civilisace člověka, když jeho štěstí je pouze v tom, že vrací se k přírodě.

Nesmírná paní, veliká Lásko, jak vyjádřit bych měl já ubohý své city!«

Tak zavířily myšlenky jeho hlavou a vlny citů jeho srdcem.

(Příště dále.)

Z A PANÍ MARUŠKOU BITTNEROVOU. — FEUILLETON.

Odešla na věky . . . jedna z těch, jichž umění bezprostředně odměňováno bývá nejhluchnější, nejzářivější slávou — a přece nejsnáze pomíjí, stopy nezbude po uměleckém výkonu.

A přece v nedlouhém vývoji svého divadla vidíme několik silných, rázovitých postav a vzpomínka na ně vítězně vzdoruje dusivé moci času. Nebyli to pouze miláčkové, které pochvalovalo si domácí vlastenectví, byli to skutečně velcí umělci, jichž umění nebylo zmenšeno ani objektivním či dokonce nepřejícím měřítkem ciziny.

Dnes, po značné řadě let, slyším jasně, svěže zlatý hlas Josefa Lva, vidím veškery jemné detaily, kterými Frankovský výkony své vyzdobil, vidím řadu postav, jak je stělesnila Magdalena Hynková . . .

A stejně utkvěly mi v paměti pevnými, jasnými rysy výkony Marušky Bittnerové. Její nezapomenutelný zjev musil upoutati každého na první pohled, a její hlas, slovo, pohyb ve spojení se zjevem tím nesmazatelnými rysy zapisovaly se v paměť diváků. Hra její prosycena byla vždy pravým, ušlechtilým uměním, nezapomínajícím, že život či cit, který má na jevišti býti podán, musí se v podání tom podrobiti stylu, aby nebyl otrockým, kusým, snad fádním, či triviálním odleskem života a aby přec zůstal přirozeným. Poesie a vroucí, lidský cit vedly její studium úloh. Jak veliká zjevila se nám pak Hippodamie, Hermiona, Stuartovna, jak vroucí ženy Desdemona, Viola, Adrienna, jak pravdivě a přece s veškerou aristokracií umění představeny byly Nataša a Féňa, jakými básněmi byly Libuše, Akme, Levóna, Grania . . . a mnoho mnoho postav hlásí se v myslí — vzpomínáte na jejich podobu, smích, pláč, pohledy, zvuk jejich hlasu — poznáváte, že navždy hluboce utkvěly v duši vaší. — A v těchto rádcích, psaných v prvním dojmu té zprávy, že velká umělkyně zemřela, zašla na vždy — nelze vystihnouti celou její charakteristiku, lze jen mezi vzpomínkami tĕkati.

Umění tak veliké mohlo ovšem vyvinouti se jen tam, kde byla vznešená duše. A Maruška

Bittnerová byla nejen velkou umělkyní, ale také velikou ženou, kterou ctil každý, kdo měl příležitost se jí přiblížiti. A přece bylo to v životě jejím jako v pohádce, kde dobro a krása bývají pronásledovány, — nevinny — jdou utrpením, než je princ vysvobodí — také v jejím životě vyskytly se živly nepřátelské, znesnadňující její cestu. A dříve, než se na ni nejkrásnější ženino štěstí usmáti mohlo, byla její pohádka skončena . . .

Dosti bylo o tom již v denních listech psáno; vše tam bylo objasněno, vše odsouzeno, ale — pozdě. Zda konečně lítost, která dnes námi otrásla, bude nejen pokáním, ale také výstrahou? Běda, měli jsme výstražných těch příkladů již příliš mnoho a nenaučili jsme se napravovati. A divadelní intrika je nemrav hluboko v sobectví lidském zakořeněný . . . . .

Dychtivě očekáváme nyní, jak asi nám bude její památka zachována. Výkony herecké minuly s okamžikem, kde byly nám sděleny, jen písmo nám může vypravovati o nich a její duši — jak asi umění výtvarné nám zachová její dokonale krásnou podobu?

Pamatujeme rozpaky po smrti Nerudově, kdy objevilo se, že za života jeho nikdo z výtvarníků nepovažoval jej za spisovatele dosti významného a tvář jeho za dosti výraznou a nikdo z nich nedohodl se s ním, by podobu jeho obrazem či plastikou pro dobu, kdy ho nebude, uchoval. A je přece vždy záhodno vyjítí v záležitosti takové vstříc osobnosti, která buď nemůže dopřáti si luxu uměleckého portretování, buď nechce vlastní iniciativou zavdati příčinu k výtce samolibosti neb domýšlivosti. Maruška Bittnerová vynikala uměním i krásou — nebylo tak hned práce pro výtvarníka vděčnější a lákavější. Zda přihlásí se nyní někdo, že na památku budoucím, na uchování významu velké umělkyně naší doby podobu její nikoli dle fotografie, ale dle bytosti živé ve hmotu upoutal? . . .

Čekáme na umělecké to dílo, zvěčňující památku vzácné ženy, dokonalé umělkyně, vznešené heroiny nejen na scéně, kam vedlo ji umění, ale i v životě i v tragickém skonu.

KAREL MAŠEK.

Z VÝSTAVY SPOJKU »MÁNES«.

FR. BÍLEK.

»PODOBENSTVÍ VELKÉHO ZÁPADU ČECH.«

ZPRÁVY UMĚLECKÉ.

— V předcházejícím čísle v referátě O PŘEDNÁŠKÁCH UMĚLECKÉ KOMISSE PŘI MĚSTSKÉ RADĚ PRAŽSKÉ zmínili jsme se o dopisu, jímž městská rada pražská návrhy komise této assanačního obvodu se týkající odmítla. Považující pak záležitost tuto za veledůležitou v zájmu zachování starobylého a malebného rázu Prahy, otiskujeme dopis sl. městské rady i odpověď na ni doslovně i bez poznámky:

»Ctěná umělecká komise předložila radě městské se vzácným přípisem ze dne 30. června 1897 své návrhy některých změn plánu polohy v assanačním obvodu pražském.

a pana architekta V. Roštlapila, jakožto zástupce ctěné umělecké komise konaly se dne 19. srpna, 26. srpna a 7. října 1897 a konečně ve schůzích rady městské, konaných dne 20. července, 24. září a 12. listopadu 1897.

Při tom sluší zároveň opravit mylný náhled ctěné umělecké komise, projevený ve vzácném přípisu ze dne 29. října 1897, jakoby zmíněná informační komise byla o návrzích ctěné umělecké komise a pana architekta Bedřicha Münzbergra rozhodovala. Účelem a výsledkem této informační komise bylo osobní informací seznati podrobnější objasnění a odůvodnění těch kterých navržených změn a opatření ze-

Z VÝSTAVY SPOLKU »MÁNES«.

RUDOLF BÉM.

STUDIE KRISTA.

Již před tím, a sice v lednu a pak opět v březnu 1897. dodal také pan architekt Bedřich Münzberger praesidiu rady městské v krátké cestě některé návrhy změn plánu polohy v assanačním obvodu pražském.

Tyto změny jednak uměleckou komisí, jednak panem architektem Bedřichem Münzbergrem navržené byly podrobeny zevrubné úvaze a poradě komisí a rady městské. Neboť prve než rada městská usnášela se o těchto změnách ve schůzích konaných dne 20. července, 24. září a konečně 12. listopadu 1897, byly návrhy ctěné umělecké komise a pana architekta Bedřicha Münzbergra podrobeny časté a důkladné poradě ve schůzích assanačního subkomitétu a technické komise, konaných dne 15. července, 9. srpna, 22. září a 23. října, pak ve schůzích zvláštní informační komise, která za přítomnosti pana architekta Bedřicha Münzbergra

vrubnější a spolehlivý podklad pro úvahy a rozhodnutí rady městské. Rada městská uvítala s potěšením ochotu ctěné umělecké komise a pana architekta Bedřicha Münzbergra a uznává plnou měrou jejich snahu, směřující k tomu, aby plán polohy assanačního obvodu byl po stránce umělecké co nejlépe upraven; tím více lituje toho rada městská, že jí souhrn okolností bránil přistoupení na návrhy ctěné umělecké komise.

Radě městské bylo při té které navržené změně přihlížeti k tomu, že ke konečnému rozhodnutí o takové změně nedostává se na ten čas nutných podmínek; to týká se zejména změny navržené při skupině, vyhlédnuté pro doplnění Staroměstské radnice, o kteréžto změně bude správně možno definitivně rozhodnouti po vyřešení otázky doplnění Staroměstské radnice. Při jiných navržených změnách bylo radě městské uvážiti, že tu kterou změnu, i když provedení její po stránce

umělecké bylo by velice žádoucím, provést nelze, jak jeví se to zejména u návržených změn, jimiž ulice Rámová a Haštalská překládají se za obvod assanační a které i s nepřiměřeně velikými oběťmi finančními bylo by sotva možná provést.

Uvažujíc a usnášejíc se o navržených změnách plánu polohy assanačního obvodu, musela rada městská zároveň odvažovati výhody, plynoucí po stránce umělecké z těch kterých změn navržených na straně jedné a obětě a ztráty jak v ohledu finančním, tak i v ohledu stavební hygieny s takovými změnami spojené na straně druhé a uvážiti, zda-li obětě a ztráty tyto nepřevyšují nad míru ony výhody a zda-li takové upravení plánu polohy assanačního obvodu, jak by si je jinak i rada městská přála, nepřesahuje finanční způsobilost obce pražské, zejména když finanční prostředky obce pražské jsou jak známo, dost obmezené.

Za účelem opatření plánu polohy pro assanační obvod pražský vypsalo obecní zastupitelstvo obce pražské před deseti lety veřejné konkurenční řízení, jehož výsledkem bylo pět různých návrhů, jež byly veřejně vyloženy a z nichž společný návrh pánů Alfreda Hurtiga, Jana Heideho a Matěje Strunce byl na základě výroku povolané poroty odborníků počten první cenou.

Návrh tento, při jehož vypracování bylo z příčin zachování starobylého rázu, jakož i z ohledů finančních hleděno mimo jiné zejména také k tomu, aby jednak veřejných a monumentálních budov bylo co nejvíce šetřeno a jednak aby nové ulice pokud možná přidržovaly se směru dosavadních ulic, byl pak podkladem plánu polohy pro obvod assanační schváleného.

Byla tedy odborníkům a všem, kdož se o věc zajímali, poskytnuta příležitost náhledy své pronést a uplatňovati, a byli také odborníci ve věci té slyšeni.

Rada městská naopak uznala sama potřebu některých změn, když přistoupila k provádění assanačního podniku a změny ty také provedla.

K dalším změnám nemohla se ale rada městská rozhodlati — mimo důvody již uvedené — také z toho velice závažného důvodu, že assanační akce zatím postoupila do takového stadia a přivodila takový právní stav, jichž šetřiti v první řadě musí zastupitelstvo obce pražské a jež nedovolují provádění assanačního podniku oddalovati takovým způsobem, že by tím provedení tohoto podniku vůbec bylo znemožněno.

Rada městská lituje, že jí z důvodu těchto nebylo možno přistoupiti na návrhy ctěné umělecké komise.

Vyřizujíc tímto vzácné přípisy ze dne 30. června 1897 a 29. října 1897 doufá rada městská, že ctěná umělecká komise uzná podstatu uvedených důvodů a ujišťuje ctěnou uměleckou komisi, že i když jí nebylo možná použití vzácných pokynů ctěné umělecké komise ve příčině plánu polohy assanačního obvodu, uznává přece plnou měrou její snahu a namáhavou práci, za kteréž račiž ctěná umělecká komise přijati vřelý dík.

Rada král. hlav. města Prahy, dne 9. prosince 1897.

Starosta: Dr. J. Podlipný m. p.

Slavná rado král. hlavního města Prahy!

Vzácným přípisem ze dne 9. prosince 1897 sděleno bylo v účtě podepsané komisi umělecké, že slavná rada městská nemůže přistoupiti na návrh její ve příčině změny polohopisného plánu pro assanační obvod Starého města.

Dle sdělení toho byl to jednak nedostatek podmínek nutných ku provedení takové změny, zvláště pak ohled na finanční stav obce pražské, jakož i okolnost ta, že akce assanační postoupila do takového stadia a přivodila takový stav právní, který šetřiti musí zastupitelstvo obce pražské a který nedovoluje, by provedení assanačního podniku bylo oddáleno a tím též znemožněno.

Vedeni jsouce snahou, abychom dle svých odborných zkušeností byli slavné radě městské při zakládání nových částí města a při udržování starobylého rázu jeho nápomocni ku dobru téhož občanstva, které slavná rada městská zastupuje, nepouštěli jsme nijak se zřetele, aby návrhy naše nebyly pouze po stránce umělecké dokonalé, nýbrž i z ohledů praktických provedlivé, neb nebylo nám tajno, že obec pražská, majíc na starosti provedení řady velkých podniků, jichž břímě sama po většině musí nésti, nemůže obětovati velké sumy na šetření ohledů uměleckých, aniž by poplatnictvo následky toho neucítilo.

Upřímná snaha naše prospěti věci bez velikých obětí vedla nás často k usnesením, která byla po stránce umělecké spojena s velkým sebezapřením se strany naší, a nebylo-li lze tu kterou myšlenku provést bez větších finančních obětí, tu předložila v účtě podepsaná komise umělecká radě městské i návrhy, jakým způsobem by mohl býti náklad opatřen, aniž by svou tíhou padl na bedra poplatnictva. Odvoláváme se mimo jiné ku návrhu, jakým způsobem by bylo lze zřídit zvláštní fond na zachování starobylého rázu Prahy.

Proto jsme v tomto ohledu, který se týká finančního stavu obce pražské, šetření jejího poplatnictva, jakož i v ohledu na neporušitelnost majetku občanstva, v úplném souhlasu se slavnou radou městskou, a zajisté že by ohledy tyto byly s to, abychom jim obětovali veškerý výsledek naší práce, jakmile bychom nabyli přesvědčení, že návrhem našim ohledů těchto šetřeno nebylo.

Litujeme však, že slavná rada městská nesprávně používá těchto záminek, aby pod heslem tak ušlechtilým z příčin nám neznámých zamítla naši práci, aniž by uznala za vhodné věcně své stanovisko odůvodniti. Neboť není správně,

1. že není možno provést změnu navrženou při skupině vyhlédnuté pro doplnění radnice.

2. Není správně, že zisk plynoucí po stránce umělecké by měl v zápětí ztrátu po stránce hygieny a financí.

3. Není správně, že akce assanační postoupila do takového stavu právního, který by nedovoloval provádění assanačního podniku oddalovati, čímž by provádění podniku toho bylo vůbec znemožněno.

Neboť:

1. nemůže být činěna úprava plánu polohového závislou na půdorysném řešení stavebního programu radnice. Jsou to ohledy zajisté závažnější, které určují tvářnost plánu polohy na tomto místě, ohledy na komunikaci a na zachování staro-

bylé tvářnosti právě v této části města. Potřebám radnice nelze ani obětovat pohodlné spojení mezi ulicí Křižovnickou a mostem císaře Františka Josefa, ani nelze porušit starobylý ráz zbořením Minuty a celou přestavbou malého rynku, touto pro naše město tak charakteristickou částí. Jen tyto ohledy mohou mít vliv na utváření plánu polohy v této části města. Ostatně navrhuje umělecká komise nový blok na náměstí Linhartském, čímž by bylo možno získati v nejbližším sousedství radnice místa na její rozšíření více než v plánu, jehož se slavná rada městská až dosud přidržuje. Slavná rada městská ve svém přípisu sice udává, že o této změně bude moci správně definitivně rozhodnouti po vyřešení otázky doplnění Staroměstské radnice, ale tvrdí na dalším místě, že právní stav, v němž nalézají se nyní podnik assanační, nedovoluje provádění assanačního podniku oddalovati a tím toto ohrožovati. Poněvadž však by změna původně navrženého tvaru radnice měla vliv na bloky sousední, není nám jasno, jakým způsobem mají se tyto dvě okolnosti uvést v souhlas?

2. Změny uměleckou komisí navržené jsou takové, že neplyne z nich ztráta po stránce hygieny a financí. Komise byla toho pečlivě dbalá, aby každou ztrátu na pozemcích ku zastavení určených, ku které se odhodlala ze svého stanoviska, kompensovala na místech jiných, kde se jí to zdálo být provedlivo. Ano komise navrhla i z těchto důvodů zastavení větší, než bylo původně slavnou radou městskou projektováno. Tím, že komise mnohé ulice oproti původním jejich rozměrům rozšířila, přece neubližila ohledům na hygienu. Ale ani finanční ohled tím neutrpěl, neboť co se ztratilo snad tu a tam na ploše, získá se na ceně pozemku, která v ulicích širších bude větší než v úzkých. Komise umělecká nemůže se pouštět na tomto místě do dokazování tohoto tvrzení ve všech jí navržených změnách, ale byla by mohla tak učiniti, kdyby jí slavná rada městská udala ne povšechně, nýbrž určitě případy, ve kterých se tak stalo a které by nebyly ohledy jinými značnou měrou kompensovány.

3. Započatá akce assanační váže obec pražskou právně pouze v oněch blocích, ve kterých majitelé byli vyzváni a v těch jsme se původně navrženým dispozicím slavné rady městské konformovali. Celá akce assanační rozvržená na 10 let, z nichž ještě 6 roků zbývá, postupuje dle jednotlivých bloků k nábřežím. V tomto obvodu majitelé dosud vyzváni nejsou, a nestává pro obec pražskou žádný právní závazek. Změna plánu polohy nemá v zápětí žádné oddálení akce assanační a neohrožuje tudíž i její provedení. Proto jsou změny v této části možny. Prohlášení toto dostalo se nám z úst bývalého starosty p. Gregora, jakož i starosty nynějšího p. dra Podlipného i se strany referenta kanceláře assanační p. dra Steina. Jest nám tudíž velice podivno, když slavná rada městská pojednou toto omezení, které se týkalo bloků, v nichž s assanační akcí bylo započato, vztahuje na assanační obvod vůbec a i z tohoto ohledu návrh náš zamítá. Jak máme soudit o takovém jednání, když na základě výnosu sl. zemskeho výboru ze dne 18. února 1897 č. j. 76.197 odevzdá nám slavná rada městská upravovací plán assanační ku prozkoumání, když dne 24. května téhož roku přípisem č. 1242 záležitost tu urguje a dne 9. prosince t. r. vedle jiných z toho důvodu zamítne, že není možno měnit!

Pokud se týče výtky, že nelze provést změnu v ulici Rámové a Haštalské, připouštíme, že by upravení toto bylo spojeno s obětmi, ale nepokládáme úpravu tuto za nemožnou. Jednalo se nám o to, aby ulice Haštalská spojena byla s ulicí Klimentskou a aby nevyzněla na plano, jak tomu jest v městském plánu assanačním. Nezdá se nám být správně, abychom potlačili výhodný návrh již v našem středu, protože se zdá být nákladný, tak daleko nemůže ohled náš na finanční stav jíti. Zajisté bude prospěšnější, když se vedle obětí uváží i výhody s tím kterým návrhem spojené a nebudeme jej tvrději hájiti, když budeme přesvědčeni, že náklad s jeho provedením spojený není v příznivém poměru s výhodami z něho plynoucími.

Dále nutno uvážiti, že změnou regulační čáry Vltavy, tak jak byla odchýlně oproti původnímu stavu, který sloužil assanačnímu plánu za základ, místodržitelstvím nyní určena, nastala nyní poblíž mostu císaře Františka Josefa taková situace, že se plán assanační v této části změnit musí, kteréžto změny nemohou zůstat bez velkého vlivu na veškeré sousední části. Proto se assanační plán polohy změnit musí, a není proto důvod, který slavná rada městská mimo jiné proti návrhu našemu uvádí, správný.

Slavná rada městská uznala za vhodné ve svém přípisu podotknouti, že assanační plán, jehož se nyní přidržuje, jest výsledkem soutěže před desíti lety odbývané, a že byl nynější plán na základě výroku povolání poroty poctěn první cenou, že šetřil starobylý ráz a stavby veřejné a monumentální, že byl veřejně vystaven a že slyšení byli ve věci té odborníci: nepokládá jej sice za nezměnitelný a také že sama změny provedla, ale k dalším změnám že nemohla se odhodlati z důvodů uvedených.

Proč předkládala nám tedy slavná rada městská assanační plán k prozkoumání, když jí jednak původní tak hověl a když se nemůže k dalším změnám připustit? Umělecká komise není ovšem toho náhledu, co slavná rada městská, neb prozkoumala assanační plán důkladněji než mohli snad ad hoc ke komisi svolaní odborníci, a tu seznala, že nešetřeno bylo starobylého rázu města, neb nebylo v plánu tomto pamatováno ani na celkové udržení kláštera blahoslavené Anežky, ani kláštera milosrdných bratří, dle něho ohroženy byly krásné starobylé domy na Staroměstském náměstí, dle něho měl padnout dům č. p. 3 a 4, který uzavírá ladně malebný pohled na Staroměstském náměstí od Týna, mělo být přestavěno celé Malé náměstí, dle něho padla nyní prelatura sv. Mikuláše a bývalý kostel Cyriaků u sv. Kříže na Janském náměstí.

Slavná rada městská ve svém přípisu ovšem podotýká, že nelze za to míti, že by plán tento měl býti nezměnitelným, a podotýká, že nelze zajisté tvrditi, že by na místě změn nyní navrhovaných nevyskytly se návrhy na změny jiné a třeba i lepší. Ale nicméně ku změnám uměleckou komisí navrženým nemohla se odhodlati. Nemůžeme proto s tohoto stanoviska jiného odvoditi, než že slavná rada městská nechce přistoupiti na návrhy umělecké komise, odůvodňující toto své jednání důvody, které pro nás postrádají vší opravdovosti a věcné přesvědčivosti. Tím však, že změnitelnost plánu nicméně připouští a oddává se naději, že návrhy ty budou

Z VÝSTAVY SPOLKU »MÁNES«.

LUDVÍK KUBA.

HERCEGOVKA Z OKOLÍ TREBIŠOVSKÉHO.

třeba i lepší, než nyní navrhované, musíme předpokládati, že si slavná rada městská rezervuje provádění změn pro sebe samu.

Umělecká komise předložila návrh svůj slavné radě městské s tím podotknutím, že pokládá práci tuto za část celku, který jen tehdy bude moci poskytnouti záruku zdárného výsledku, bude-li úplně dohotoven, a podotkla, že jest ochotna v té příčině podjati se této další práce, jakož i vzíti v úvahu přání, která by slavná rada městská projevila.

Slavná rada městská však neprojevila přání žádných a předstírajíc všeobecné důvody, práci naši jednoduše zamítla.

Nám však nemůže být lhostejný způsob, jakým bude prováděna assanační akce dále. Není to snad urážena umělecká ješitnost, nýbrž jest to starost o způsob, jakým půjde se dále v před. Dalekosáhlé jsou následky, které mohou tímto povstati pro budoucí tvářnost města, a umělecká komise nemůže mlčky k takovému jednání přihlížeti a za následky z toho

vzniklé před veřejností odpovídati. Zamítnutím návrhu našeho zbývá slavné radě městské pouze původní plán assanační, jehož se až dosud přidržovala. Avšak vzhledem k tomu, že plán tento, jak svrchu dokázáno bylo, musí se změnit, nemá slavná rada městská vlastně žádný celkový plán polohy, dle něhož by se správně postupovati mohlo. Nastane tedy řešení od případu k případu, a jakých následků podobný postup míti může, o tom mluví jasně nádraží severo-západní dráhy, otevřený blok u Strakovské akademie, poloha městské spořitelny a mnohé jiné.

Proto pokládáme za svou vlasteneckou povinnost přes zamítavé stanovisko slavné rady městské oproti návrhům našim pro uvarování neodčinitelných chyb, které by z tohoto postupu vzejíti mohly, žádati:

»Slavná rado král. hlavního města Prahy, račič umělecké komissi udati námitky proti návrhu na změnu plánu polohy území assanačního na Starém městě netoliko všeobecně, nýbrž neračič sobě obtěžovati tyto určité a věcně pro případy, jichž se to týče, uvést, aby komisse umělecká byla poučena, v čem spočívá neprovedlivost jejího návrhu, a mohla učiniti v uvážení těchto námitek ony změny, o jichž prospěšnosti pro věc nabude přesvědčení.«

V Praze, dne 12. ledna 1898.

Z umělecké komisse.

J. Stibral m. p., jednatel. J. Zitek m. p., předseda.

— CESTOVNÍ STIPENDIA vypsána jsou pro absolventy c. k. akademie výtvarných umění stavebním radou p. Jos. Hlávkou, založená v obnosu 1200, 600 a 400 zl. Podmínky: Konkurenční práce, přístupné pro všechna odvětví umění výtvarného, zastoupená na c. k. akademii umění v Praze, musí v jarní umělecké výstavě v Rudolfinu roku 1898 vystaveny býti. Kdo se o tato cestovní stipendia ucházeti míní, nechť legálně prokáže a prohlásí:

1. že v království českém jest zrozen a v něm do-
movem příslušen; — 2. že jest náboženství křesťanského; —
3. že jak on, tak i jeho rodičové jsou nemajetní; — 4. že
všechna přípravná studia tohoto času předepsaná pro přijetí
na c. k. akademii umění v Praze a zkoušky na některé
střední škole s vyučovacím jazykem českým s prospěchem
náležitým vykonal a prošel během přípravným na c. k. aka-
demii umění pro své přípravné vzdělání umělecké nejvyšší
na tomto ústavu obvyklou známku výtečného prospěchu
obdržel a že se úplně bezúhonným mravním chováním vy-
kázati může; — 5. že řádně ukončil svá studia na c. k.
akademii umění v Praze. Při tom uznává se absolutorium bý-
valé pražské malířské akademie pro zadání v prvních třech
letech jako rovnocenné; 6. že zároveň s těmito průkazy aneb
nejdéle ve 14 dnech před otevřením pražské umělecké vý-
stavy rektorátu c. k. akademie umění určitě označí předmět,
kterým do konkurence vstoupiti míní a zároveň udá cíl svých
studií v cizině, k jehož dosažení chce se snažiti, bude-li u

Z VÝSTAVY SPOLKU »MÁNES«.

JAROSLAV ŠPILLAR.

PO MASOPUSTE.

některé ze tří stipendií uděleno; 7. že, bude-li mu uděleno některé z těchto stipendií, užije ho skutečně k naznačenému vlastnímu vzdělání v cizině a to pro celý, tímto stipendiem určený čas, a že při uplynutí každého čtvrtletí vykáže se výsledkem své činnosti tím, že z učiněných studií aspoň jednu zašle rektorátu c. k. akademie umění; 8. že bylo-li by mu uděleno cestovní stipendium celoroční, ochoten je věnovati předmět takto vyznamenaný c. k. akademii umění pro případné zřízení galerie cen. Právo návrhu má professorský sbor c. k. akademie umění v Praze, právo udílení Jeho Excellence pan místopředseda český. Náležitě doložené žádosti buďtež do 31. března 1898 u rektorátu c. k. akademie umění v Praze podány.

— OBRAZOVÉ LISTY PRO ŠKOLU A DŮM, vydávané společností pro rozmnožování umění ve Vídni, doporučené ministerstvem vyučování, jsou — po způsobu mnichovských obrazových listů — laciné, ilustrované publikace (po 5 kr., kolorované po 10 kr.) určené hlavně pro spřátelení mládeže s uměním a pro poučení její v dějepise, náboženství, země- i přírodopise a v různých jiných oborech pro život a práci užitečných. V serii prvých 25 listů vynikají — hned po oficiálním prvním obraze zařazené — náboženské obrazy Jenneweinovy. Z Čechů zastoupen tu pak ještě Schwaiger dvěma historickými skupinami »Libuše« a »Hunové«. Bohužel, nemůže pohled na »Libuši« potěšiti ani umělce ani Čecha; jest ku podivu, že mistr tak dovedný a právem renomovaný mohl ze své dílny propustiti práci v kresbě tak nedostatečnou a působící dojmem karikatury, jako na posměch českému mytu nějakým nepřitelem naším v podnik tak významný zařazenou. — Zejména na mysl dětskou, které obrazy ty v prvé řadě jsou určeny, nemůže působiti příznivým dojmem.

— PROF. VOJT. HYNÁJS jmenován řádným členem naší akademie věd a umění. Pokud se pamatujeme, náleží Hynajs mezi nejpřednější umělce české již trochu déle, než sama akademie existuje. Bude nutno, najíti si seznam její řádných členů, abychom se poučili, kterým asi umělcům po dobu tak dlouhou musil ustupovati.

— AKADEMIE KŘESŤANSKÁ V PRAZE pořádá v sále sv.-václavské záložny cyklus šestnácti přednášek o církevních umění, vždy v sobotu o 6. hod. večer, počínaje dnem 22. ledna. Z programu zvláště uvádíme přednášky dr. K. Chytila (O miniaturní malbě středověku a renaissance), Dr. B. Matějky (O baroku jako slohu kostelním), arch. Jos. Fanty (O výzdobě chrámů), P. Odila Wolfa (Zvláštní ráz církevního umění O. O. benediktinů Beuronských) a m. j. Naproti tomu vzbuzuje nedůvěru k výběru přednášek zařazení diskreditovaného P. E. Pauknera a j.

— SPOLEČNOST »VLASTENECKÝCH« PŘÁTEL UMĚNÍ obsadila místo inspektora gallerie jakýmsi panem Bergnerem, čistokrevným a zajisté sobě rovně »vlasteneckým« Němcem, jenž jen s velikým sebezapřením a námahou dovede se po česku dorozuměti, který však dovede (což se teprve má ukázati) zrestaurovati v gallerii, co nebylo zrestaurováno (= zkaženo) jeho předchůdci v prvé polovici t. stol., jichž hlavní činnost spočívala v »opravování« a čištění starých mistrů a lepení jich na nová plátna. V té činnosti bude tedy po-

kračováno, neboť společnosti nejednalo se o engažování inspektora, který by zastal úřad ten způsobem, jak je zvykem v jiných obrazárnách i menšího významu nežli je naše, ale o restauratera, který by dovedl pořádati občasně výstavy spolku »der deutschen Künstler in Prag«. A k tomu přece není potřebí ani speciální znalosti českého umění, ani znalosti jazyka, kterým až dosud neumí ani jeden z nynějších úředníků »vlastenecké« společnosti správně mluvit, neřkuli psáti; vždyť by takový úředník češtinu dokonale ovládající vypadal docela z rámce, do něhož zasazení všickni ti vyšší i nižší, podřízení i nadřízení »vlastenci« Společnosti, která rozumí »vlastenectví« svému tak, že neostýchá se z peněz odkázaných českým vlastencem († not. Feyerfeilem) zakoupiti pro gallerii bezcenný výtvar německé »vlastenecky« protežované umělkyně Max-Ehrlerové.

— UMĚLECKO-PRŮMYSLOVÉ MUSEUM OBCHODNÍ A ŽIVNOSTENSKÉ KOMORY V PRAZE. O zaslanych pracích konkurenčních rozhodnuto následovně: Porota pro práci stříbrnickou (kropenka nástěnná), jichž došlo celkem 6, skládala se z pp.: místopředseda obchodní komory a kuratoria Fr. Křížíka, jakožto předsedy, A. Hellmésena, profesora c. k. umělecko-průmyslové školy, Celdy Kloučka, profesora c. k. umělecko-průmyslové školy, Josefa Krejčíka, řezbáře a člena obchodní komory, Vojtěcha rytíře Lanny, Václava Němce, zatímního presidenta obchodní a živnostenské komory, a starosty grémia zlatnického J. Šourka; první cena udělena nebyla, druhá cena přiřknuta práci s heslem: »Pokrop mne hysope«, navrhl a provedl B. K. Malina, absolvent c. k. průmyslové školy pražské, nyní v Paříži; dále udělen akcesit 100 korun práci s heslem: »Matka Boží Staro-Boleslavská«; krom toho vysloveno uznání pracím s hesly: »Asperges me Domine« a »Úsilím k úspěchu«. V porotě pro dekorativní malbu zasedali pp.: místopředseda komory Fr. Křížík, jakožto předseda, Emanuel Hofbauer st., starosta společenstva malířů pokojů, Vojtěch Hynajs, profesor c. k. akademie umění, V. Nekvasil, cis. rada, člen obchodní komory, Rudolf Rzihowski, akademický malíř, J. Stibral, ředitel c. k. průmyslové školy a Zdeněk hrabě z Thun-Hohensteinu, člen kuratoria.

První cena udělena práci se značkou: »Kříž v kruhu« od paní Anny Boudové-Suchardové v Praze a druhá cena práci s heslem: »Vlasti« od p. Jana Beneše, absolventa c. k. umělecko-průmyslové školy pražské u firmy Kopecký a Svátek v Plzni; uznání dostalo se práci se značkou: »M.« (V soutěži pro dekorativní malbu bylo 11 účastníků.)

Porota pro odbor prací řezbářských skládala se z pp.: místopředseda komory Fr. Křížíka, jakožto předsedy, J. Kastnera, profesora c. k. umělecko-průmyslové školy, J. Kouly, profesora české techniky, Josefa Krejčíka, člena obchodní a živnostenské komory, Antonína Poppa, profesora české techniky, A. V. Richtra, majitele pozlacoavačské firmy H. Richter, a Bohuslava Šnircha, člena kuratoria musejního; první cena udělena práci s heslem: »Umělý průmysl« od p. Josefa Rouse, řezbáře v Žamberku; druhá cena udělena práci se značkou: »Želva« od pana Václava Kulhánka, řezbáře v Praze. Uznání vysloveno pracím s hesly: »Flora« a »Praha«. (Práci řezbářských došlo celkem 6 k soutěži.) Poroty zasedaly dne 10., 11. a 12. ledna 1898. Veškeré předměty konkurenční vysta-

veny na dobu jednoho měsíce ode dne 13. ledna počínaje v přízemním sále Rudolfiny a otevřena denně (mimo pondělí) od 10 hod. dopol. do 3 hod. odpol. zdarma. Kromě konkurenčních prací vystaveny jsou četné předměty pro sbírky umělecko-průmyslového musea v poslední době získané.

— VALNÁ HROMADA SPOLKU »MÁNES« odbývaná dne 28. ledna t. r. byla výrazným obrazem nynější činnosti spolkové. Za svých skrovných dob míval Mánes pouze skromné schůze; dnes vyvíjí činnost na veřejnost velmi patrnou a s uznáním kvitovanou a také na valné hromadě bylo plno chuti k nové práci, nové a smělé plány jiskřily v řečích a s nadšením byly přijímány četným shromážděním. Členstvo poslední dobou značně vzrostlo a každý s chutí hlásí se ku práci. V nejbližší době podniknuty budou akce ve prospěch nových publikací spolkem redigovaných a přípravné práce v záležitostech pro výtvarníky všeobecně důležitých.

— K VYOBRAZENÍM. — S radostí zařadujeme do Volných Směrů ukázkou delikátního umění toho, na něhož celá naše mladá generace umělecká pohlíží jako na svůj vzor, mistrnou kresbu PROF. J. HYNÁJSE. Jest to jedna ze studií, kterými umělec se svědomitostí jen sobě vlastní připravoval velkou, rodinnou podobiznu paní H., v Praze dosud nevystavenou. Kresba tato ve své přímo hravé lehkosti nedává ani tušiti, jak těžko dosíci lze tohoto stupně přirozenosti v pose a výrazu, který se pak při hotové práci jako sám sebou rozumí; obtíže takové ovšem jako by ani neexistovaly pro V. Hynajse, tohoto suverenního mistra kresby, který nejen u nás, ale v uměleckém světě současném vůbec málo soků nalezne. — Mnoho z těchto slov opakovati bychom musili při ukázce z bohatých map studií PROF. F. ŽENÍŠKA. Všechny půvab s vyvrcholenou jistotou kresbových studií Ženíškových pochopí však přece jen ten, kdo ví, co znamená kresba »prima«.

VÝSTAVY.

— VÝSTAVA SPOLKU MÁNES pořádána bude během měsíce února v saloně Topičově; výstavou tou připomíná Mánes veřejnosti české svoje desítileté trvání. Činnost jeho po tu dobu byla nehluchá, ač hotovým jejím výsledkům nemohlo býti nikdy odepřeno uznání. Mánes byl vždy — bůh ví proč — považován spíše za spolek žáků malířské akademie, než za spolek umělců výtvarných vůbec a vskutku utvářil se jako sdružení sil nejmladších a v řadách jeho členstva scházejí přemnohá, přemnohá jména, jichž nositelé snad váhají při schůzi spolkové zasednouti v jedné místnosti s mladšími pěstiteli téhož umění. Následkem toho také nebude výstava pyšnit se slavnými, renomovanými jmény, nicméně doufejme, že tím na zajímavosti jen získá, představujíc řadu adeptů mladších, nestojících dosud snad na nejvyšším vrcholu umění, ale předkládajících práce, jimž vážná snaha upřena býti nemůže. Také v celém uspořádání výstavy chce Mánes — pokud místnost Topičova podniku dovolí — ukázati, jakým způsobem umělci svěžejšího rozhledu představují si umístění obrazu, aby každý pro sebe vynikal, ostatních nerušil a divákovi byl nejvýhodněji přístupným — jak o tom u nás již psáno, ale ve větších výstavách nikdy šetřeno nebylo. — Přihlášky k výstavě jsou přčetné a záhy bude Hofbauerův

plakát — vymykající se šabloně pro plakáty nyní určené — na kterém zlomyslná musa malířská apatického diváka upozorňuje na činnost spolku Mánes — zvátí k návštěvě expozice malířské omladiny. Oficiální zahájení bude v sobotu dne 6. února t. r. pro zvané hosty; publiku otevřena bude výstava dne 7. t. m.

— VEREŠČAGIN, STASSEN, BROŽÍK. — Není snad dnes umělec, který by si nestěžoval, že do jeho oboru pletou se lidé, naprosto mu nerozumějící. Poměrně nejšťastnější jsou hudebníci; hudba je tak samostatným uměním, že nemožno odvážiti se naň povrchním úsudkem, vzbuzeným povrchními dojmy sluchu; je dosti málo amatérů, kteří — nejsouce odborně vzděláni, dilettisující však v hudbě, osobují si právo kritiky. Hůře je tomu v umění výtvarném, o němž mluví každý, kdo není zcela slepý a tedy obraz či sochu prohlédnouti si může. Nejvelkolepěji ovšem zuří svoboda úsudku v literatuře, kde nejen nikdo se nespokojí s tím že svůj úsudek má a že si dovede najíti i místo, kde jej udá, nýbrž — dle nejnovější mody — s posměchem, urážkami a nepravdami a všemi důsledky nenávisti vrhá se na toho, kdo opovazuje se míti úsudek jiný.

Bez rvačky se ovšem život neobejde. Avšak panuje tu v jednom směru nedorozumění, na které při příležitosti dvou obrazových cyklů různých autorů napadlo mi poukázati.

Výtvarník — zejména mladý, nehotový, na kterém nemožno ihned žádati naprosté dokonalosti — klade si před svou prací přirozenou otázku: Co jest to obraz? Něco kresleného, malovaného. Chci-li vytvořiti obraz, musím se tedy naučit kresbě, malbě, musím především osvojit si techniku, formu, neboť výtvar bez umělecké formy — atd. O tom, jak známo, namluveno dosti.

Literát výtvarníka posuzující odpovídá na tutéž otázku jinak: Obraz jest umělecké dílo, kterým chceš upoutat naši pozornost. A chytiti nás můžeš pouze myšlenkou. Umělecké dílo bez myšlenky nelze si představit; stálo by pak za uměleckým průmyslem, jehož cílem jest spojovati krásné s užitečným, kdežto cílem umění — atd. O tom, jak známo, namluveno dosti.

A nyní může se malíř ptáti: Mám malovati, zůstatí věren podstatě svého umění — anebo mysliti, bojovati, chytati lidi svými myšlenkami? Mám sledovati krásu či tendenci? Chci malovati jen pro ty, kdož chápou prvky mého umění — aneb hned loviti pozornost povrchního publika myšlenkou třeba lacinou a zanedbám zdokonalení formy, ve které mám a chci myšlenku podati?

Mám dějem svého obrazu odvracetí pozornost od jádra svého umění — techniky malířské, které laik beze zkušeností nedovede posouditi a rozeznati ji od pouhé rutiny — a činiti díla svá přístupnější povrchnímu úsudku neoborníka?

Může dobrá myšlenka nahraditi špatnou formu? Není myšlenka zničena nedokonalou formou, nedostatkem kardinálních vědomostí umění malířského?

Hle, hrdá díla literární, slyšte jejich heslo, že umění cílem je samo sobě, nač zvláštní tendence?

A malíř chce obsahem obrazu mít malbu, spisovatel báseň. Ovšem, tomuto stačí místo básně někdy rebus. Myšlenka nemusí být silná; čím nejasnější předmět, čím horší

forma, tím se pomalu zdá malíř větším myslitelem. Nejlepší obraz je ten, kde je kus lidské kostry; je-li kostra celá, je myšlenka hlubší. A stojí-li ta kostra na hlavě — je obraz triumfem umění.

Uvedme příklady. Někomu se líbily obrazy Costenoblové, »Tragoedie ženy«. Měly myšlenku — dosti lacinou, k zpracování literárnímu třeba nedostatečnou — ale malovány byly nejmělejší způsobem. Autorka pro užití bizarních barev měla své důvody. A malíři, třeba přiznali, že umí — nebo snaží se — myslit, ale dodali: malířkou není, malovat neumí ani trochu a kreslit už dokonce ne. Jak chce zvítězit se svou myšlenkou, podává-li ji ve formě tak nedostatečné? Proč volí prostředky, jichž nedovede použít?

A Saša Schneider! Poprvé chytil myšlenkami i provedením. Při druhé serii utkala se myšlenka s technikou a — selhaly o b ě.

A vzpomeňme na jiný příklad: Hynajsův akt v jarní výstavě Rudolfínské, dosud nedoceněný, jak dosvědčí každý malíř. Divák »literárně vzdělaný« pokrčí nosem: Na co se mám dívat? Nic! Nahý akt ženský! Bez děje — bez myšlenky. K čemu to? — Nepotřebuji takových pomůcek, odpoví autor; překonati veškeré obtíže, které klade zobrazení nahého těla na volném vzduchu, ve světle slunečním, pod reflexem zeleně — překonati vítězně překážky přírodou malbě položené — to jest mi nejvyšším cílem.

A tu se nemalíř, jehož neodborné kritice se tím výtvarník vymyká a chtě mocí zachovati svou autoritu mentorskou, vytasí se svým trumfem: Dobrá, budiž ti malba sama o sobě tím nejsvětějším — ale něco — něco jí musíš přece vystihovati, ne pouhopouhé nic! Je-li ti předmět malování tedy úplně lhostejný — proč se vyhybáš sujetům obsahným?

A malíř klidně odvětí: Poukázal jsem již na kontroverze formy s myšlenkou. Až budu mistrem techniky, pak mohu ještě se snažit býti básníkem neb filosofem — zkrátka umělcem dvojím; prozatím však dvěma pánům najednou sloužit nemohu a není mi toho také třeba. 1m.

*

Budiž prominuto, že v úvod příliš dlouhý rozšířili jsme několik myšlenek, probudivších se po návštěvě výstavy Vereščaginovy v Rudolfinu a Stassenovy v salonu Topičově, ač třeba myšlenky ty nesouvisejí z plna s referátem a nedotýkají se přímo obou autorů. Avšak oba tito umělci snaží se býti nejen malíři, ale také básníky a mysliteli, bojujati prostředky svého umění za určitou myšlenku.

Jméno STASSENOVO neznali, tuším, u nás dosud ani ti, o modernosti umění nejvypjatěji hovořící pánové, kteří své zkušenosti o výtvarnictví čerpají z výkladů Topičova závodu. Bez rozpaku uhádneme, že představuje se nám tu Němec — stalof se již téměř pravidlem, že v Salonu Topičově nalézá vždy v první řadě místa to, co právě po Německu dělá sensaci — a skoro, zdá se, více běží Salonu Topičovu o sensaci než o umění. A Stassen je jak proň dělaný. V sedmnácti obrazech, jež nazval cyklem »Smrt« snaží se Stassen vylíčiti zápas ducha s přírodou. Nelze však se na ně dívat jako na jednolité a přesně souvislý cyklus ani myšlenkově ani po

stránce formální. Mnohdy vůbec dlužno se na stanovisko autorovo vnučovati.

Po stránce technické (k vystižení myšlenek svých volil autor kresbu uhlem) najdeme mnohde výborné věci, ač patrně, že stránka tato před provedením myšlenkovým do pozadí ustoupiti má.

Filosofii svou, která není daleko tak hluboká, jak by se zdálo, provádí Stassen dosti lacino, a bez rekvizit náramně již otřelých — hada a lebky — se vůbec neobejde. Ovšem snad se jednou Stassen dopracuje toho názoru, jak nepoměrně větším uměním je vyjádření myšlenky nějaké bez emblemů podobných, které vážnému umělci jsou jenom zbytečným balastem. Na př. obrazy »Matka«, »dívka«, »alkohol« působily by mnohem více bez mátoch smrti. Ale tak nevěříme ani hloubce přemýšlení autorova, ač u nás nejsme ještě zvyklí na tuto, řekněme, manýru přemýšlení. Jinde již poznají na první pohled, že celkem nezbyvá ze Stassenovy práce mnohem víc než směs vlivů ať již skutečně velkých nebo senačních mistrů, jako Klingra (»Beethoven«) Schneidra, Sattlera a j.

mp.

*

Nejpopulárnější z ruských, ba ze všech slovanských malířů, V. VEREŠČAGIN, vrátil se po desíti letech s novou kolekcí do Prahy. Slavný mistr, známější Řepina, citovaný často jako zákopník a přední representant uměleckého realismu. Že pro popularitu nerozhodovaly výhradně kvality jeho umělecké, o tom vás přesvědčí jediné nahlédnutí do jeho Rudolfínské výstavy; rozhodují u velkého publika z pravidla ohledy jiné než čistě umělecké, ono se nechá vždy spíše uchvátiti obsahem, tím, co jest malováno, než tím, jak jest to malováno. Ruský mistr je na každý způsob velmi zajímavý, ba zajímavější jako člověk, než jako malíř. Jeho cesty a dobrodružství v Indii, účastenství v tureckých válkách a přátelství se Skobelevem ozářily ho nimbem téměř romantické zajímavosti. Svými většími spisy a četnými interessantními články, kterými své práce komentoval, postaral se, aby obrazy jeho mluvily řečí publiku hodně srozumitelnou. A to, co obrazy svými říci chtěl, ač ne vždycky nové, bylo vždy svrchovaně způsobilé vzbuditi pozornost, ba sensaci. A také skutečně má děkovati Vereščagin velkou část svého úspěchu senačnosti látek, které si pro své obrazy volil. Ovšem, připočteme-li také část toho úspěchu na účet reklamy, zbude té zásluhy pak na ryzi umění dosti málo.

První cyklus obrazů z Východu působil malebností a novostí motivů, obrazy z rusko-turecké války svou sympathickou tendencí antimilitaristickou, obrazy ze života Kristova a cyklus Napoleonův svým zdánlivě novým a originálním realistickým nazíráním. To všechno jsou ovšem vlastnosti krásné a úctyhodné, které však s vlastním uměním mají dosti málo co dělati a bohužel autora dokonce umělecky poškozují. Jeť zcela zjevně Vereščaginova umělecká potence v přímo obráceném poměru s tendencí jeho prací: čím méně úmyslně maluje, čím více je každé tendence vzdálen, tím maluje líp, a naopak. Jeho Napoleonský cyklus jest z letošní výstavy rozhodně nejslabší. Nemluvě ani o tom, že stanovisko, se kterého se Vereščagin na Napoleona dívá, není tak nové, za jaké je on vydává — jdeť ve svých názorech cestou

od Tolstého raženou — ale obrazy tohoto cyklu nestojí technicky nijak vysoko.

Až na jedinou čestnou výminku (čís. 8. »V Gorodni ku předu nebo zpět?«) dobře malovanou a také nejsilnějším dojmem působící, je všude barva tvrdá, kresba povrchní, macha rutinovaná, ale dosti zběžná, a dojem, kterým snad přece obrazy působí, musí se jistě daleko spíše přičísti literárnímu doprovodu, jehož vlivem si sami svoje reflexe do malovaných scén vkládáme a tak jich působivost zvyšujeme, než jejich vlastní suggestivností.

Oproti tomu obrazy a studie v prvním sále vystavené působí daleko ryzejším dojmem. Příjemně překvapuje zvláště malebnost a rozmanitost motivů, často ovšem ne tak pečlivě studovaných, jako spíše se zběžnou rutinou, výsledku a dojmu v hlavních věcech si velmi jistou, traktovaných. Zvláště několik interieurů velice malebných (č. 50. a 51., »Předsín kostela v Tolčkově«, č. 72. »Vchod do Gruzínského kostela pod Kazbekem«), pak některé studie krajinářské (č. 38. »Zimní mlhy nad Kremlem«, výborné č. 41. »Moskva při západu slunce«, a zvláště v pravdě mistrovské »Písčité ostrovy na sev. Dvíně« (č. 30. a 31.) jsou vzácnými příklady bezprostředního zachycení dojmu s jistotou a trefností věru neobyčejnou a spolu důkazem, k jakým výsledkům dospěje silný talent Vereščaginův, když není ochromen vlastními jeho teoriemi. V těchto několika obrazech jeví se Vereščagin ve výmínečně příznivém světle; i něco z té jemné vůně a delikátnosti, kterou pravý umělec v přírodě všude vyčítí, jako by se vznášelo nad nimi; v ostatních vystupuje zase ten suchý realista, kterému jako by fotografická přesnost byla jediným idealem, a který — věc to zajímavá — v portretních studiích, kde pouze čistě technická vyspělost rozhoduje o výsledku, není nikterak vynikající. On nešel dále za suchou objektivnost realismu, neoživil svoji práci, nevdechtl jí nic ze svého subjektivního cítění — a v tom právě liší se od moderních, proto pohlížíme na něho pouze jako na zajímavého zástupce už překonané umělecké periody.

Ovšem v jeho době jeho dílo a zásluhy nebyly malé: on, který vyšel z atelieru Gérôma a pracoval v Mnichově v periodě Pilotyovské, on, klasik a historik vychováním, zbavil se s neobyčejnou silou všech tradic, strojenosti, chladnosti a především theatralního pathosu, veden svou láskou k pravdě, dopracoval se přirozenosti v pojmání i v barevném nazírání, zbavil se hnědých, omáčkových tónů — to jsou zásluhy opravdové a veliké, zásluhy, pro které podrží Vereščagin v historii umění vždy svoje čestné místo. A s tohoto historického stanoviska vzdáváme mu i my úctu, kterou bychom mu snad se stanoviska moderního umění odepřeli.

šk.

Vereščagin však usiluje, býti posuzován také bez ohledu na stránku malířské techniky. Malíř řekl mu: tak a tak dovedl jsi svými uměleckými prostředky vystihnouti své myšlenky, bojovati za svou tendenci. A nikdo neodepře souhlasu slovům: snížil jsi umění, učiniv je podružným, nutě je sloužit — třeba cíli šlechtnému; není divu, že selhalo.

Ale nyní sleduj nemalíř také Vereščagina-myslitele.

Kollekci dneska u nás vystavenou předcházela pověst, že nedostihuje starší své předchůdkyně. Z různých příčin bylo nutno tomu věřiti. Serie prvá byla tak uchvacující, že v senačnosti nedalo se stupňování předpokládati; obrazy její maloval očitý svědek — Napoleona maloval čtenář dějepisu, syn doby daleko pozdější. Vychování naše pokročilo již přes realismus a naturalismus, který dříve novostí omračoval. Tyto okolnosti nutno uvážiti, nemysliti příliš na Vereščagina dřívějšíka — a nebudete novou expozicí příliš sklamáni. Její autor snad nenašel vždy pro vyjádření svého cíle prostředek dokonalý — ale umělcem zůstal a ani čas, ani zřejmá politická tendence nemohly mu býti na újmu, a v tendenčním cyklu »Napoleon I.« musíte se pokloniti nadšenému básníku lidskosti. Neváhám — třeba v odporu s jinými — tvrditi, že Vereščagin tímto cyklem přece jen postoupil výše; tam, kde dříve oko nutilo jej otrocky se podrobiti přírodě, tam nutí jej nyní dějepis uzavíratí ji přísněji v rámeček uměleckého stylu. A dáte se uchvátiti politickým jádrem války, podmaní vás dějepis diplomacie — a zachvějete se, vidouce neřesti s tím spojené, hrůzy vraždy, marného, ukrutného umírání, požárů, hladu, bídy! Ovšem, bylo již na to poukázáno, že dojem tento vzbuzen také četbou autorova výkladu, nikoli malbou — ale výsledek tu je, dojem autorem zamýšlený je vyvolán ať tak či tak — jak kdo mu je přístupný.

Na sensaci věší se průvod obvyklých satelitů: reklama, brožurky, kritiky atd. atd. — Mistr jich neodmítá, ale poukazuje k nim: takový rozruch jsem vzbudil, ti a ti mi přisvědčili, oni mi spílali, zde jsem měl úspěch, onde utrpení. Vizte a sudte mou myšlenku.

*

Budiž mi dovoleno připojiti ještě jeden osobní dojem, dojem diváka neodborného.

Výstavy Stassenovu a Vereščaginovu jsem navštívil jedním dnem. Tuto dříve, onu později. A přece z Vereščaginovy zbyl mi dojem daleko silnější. Proč?

Okolnost ta nutí mne srovnávat moje, řekněme »ethické« dojmy, ač vím, že není příčiny srovnávati dva umělce tak různorodé, ač není práva k tomu.

Stassen zabývá se záhadou všelidskou, demonstruje svou teorii na mnohých případech a vždy spíše chýlí se v meze akademického umění. — Vereščagin obírá se jedinou, určitou otázkou života a tu ještě demonstruje na jediném pouze případě, ba, místy dává hrdě znáti, že více mu znamená tendence politická, než umění. A mocný, lidský dojem, k jakému přece umění vůbec cílí, dává přednost tomuto užšímu »programu.« Proč?

Na obrazech Stassenových vidíme kostlivce, mátohy, zjevení, anděly, bohy, postavy, postavy allegorické a symbolické — u Vereščagina zříš trpící lidi, výsledky osudných mocností. Stassen podává abstrakce lacinými prostředky, »po lopatě« tomu říkáme, Vereščagin podává život — a tím působí.

lm.

V. šl. Brožík: VOLBA JIŘÍKA PODĚBRADSKÉHO KRÁLEM ČESKÝM. V jednom z předních týdníků našich psal známý umělecký kritik o Brožíkově obraze »Volba Jiřího

z Poděbrad«, že jest to — hlavně co se barevného dojmu týče — nejlepší mistrova práce. Kdyby tomu skutečně tak mělo býti, podivil by se asi mnohý nepředpojatý soudce, ku př. cizinec, který by jiné práce Brožíkovy neznal, jakým způsobem mohl se malíř, jehož nejlepší dílo má před sebou, domoci takového jména a slávy, jaké zvláště u nás Brožík požívá. Na štěstí není tomu tak, a jediný pohled na protější stěnu zasedací síně, kam se prozatím »Hus« odstěhoval, přesvědčí vás, že nestojíte před nejlepším, nýbrž snad před nejslabším Brožíkovým dílem.

Bohužel ani přítmi místnosti, v níž jmenovaný obraz jest vystaven, nedovede zakrýti všechny nedostatky, všechny ty poklesky proti kresbě a perspektivě, které u mistra takového jména nikterak nejsou omluvitelné. Ani naše oficiální kritika, tak mírná zpravidla a shovívavá k lidem se založenou již pověstí, nepřešla všude mlčením ku př. libovůli, s jakou si autor dovolil všechny možné kroje na tomto obraze sloučiti (i jednoho Slováka-dráteníka v jeho typickém kroji tam najdete), ale za to o hlavních věcech, o uměleckém provedení a procítění mlčení. Mimoděk připadá na mysl otázka, zda by byla stejně shovívavou, kdyby někdo z mladých s prací podobně nedostatečnou před veřejnost předstoupil; oproti osvědčenému mistru si ovšem naše kritika netroufá; a na toho, kdo odváží se býti jiného mínění, přijde se s osvědčenou zbraní vlastenectví anebo závisti a umělecké nepřejčnosti a nebohého ubije na dobro. Ale zdá se, že ani tímto způsobem to již dlouho nepůjde. Počíná již i u nás svítati, že doba kolosálních, theatrálních historií již minula; dnes žádá se od uměleckého díla přece pomalu něco více, než strojený pathos, který do opravdy jistě nikoho nikdy rozehráti nedovedl.

Nahlíží se, že cena uměleckého díla nezáleží na jeho obsahu, že není žádnou zvláštní zásluhou voliti si k své práci t. zv. povznášející historické momenty, nedovedeme-li je také vskutku umělecky uživiti, a že dlužno umělecké dílo posuzovati jen dle jeho provedení a uměleckého dojmu, kterým

působí; látka, že je oprávněna každá a při posuzování na váhu nepadá. Nejsme snad zásadními odpůrci historického malování, zůstaneme vždy plni obdivu státi ku př. před Matějkovým Rejtanem; vlastenecký cit, ba vášně, s jakou obraz je malován, působí stejným dojmem i po letech a také na Nepoláka.

Pohleďte na Řepinovy »Kozáky«, jakou scenu plnou intenzivního života dovedl umělec vyvolati z minulosti a fixovati na svém plátně. A jakým půvabem působí dosud Čermákovy obrazy, ač starší dobou nežli Brožíkovy! Ale právě ten vnitřní oheň práci šl. Brožíka zcela schází. Uznáváme rádi, že při obraze »Tu felix Austria nube«, kde mu dáno thema samo sebou divadelní a chladné, nemohl se umělec rozehráti; ale jinak je s volbou Jiřího z Poděbrad. Přečtěte si kapitulu z Jiráskovy »Maryly«, kde líčí autor tu scenu hlubokého dojmu a nadšení a uznáte, že z látky takové dalo se něco zcela jiného vytvořiti. Ani komposičně obraz před chladnou kritikou neobstojí, a dokonce nikoli technicky. Není to žádný realismus, je to pouze hnědá ustálená manýra, co na paletě Brožíkově nyní vládne; osoby zobrazené tonou částečně v nemožně hnědých stínech, po jiných rozlévá se podivné bílé světlo, které však na zeď pozadí vrhá pojednou skrovný oranžový reflex; u mnohé figury nedovedete si vůbec zkonstruovati, zbude-li jí pro její nohy místo, jiné schází celé záloktí atd.

Nebudeme vypočítávati tyto trapné nedostatky všechny; nestranný divák, i laik, musí na ně přijíti sám; zdálo by se některým, že úmyslně chceme snižovati význam autora i jeho díla; kdežto nám přece, jak již z předešlých řádek doufáme dostatečně vysvitlo, jde vždy jen o věc a opravdový zájem umění a nikdy o osoby, ať stojí na kterémkoli stupni autority.

ess.

* * *

— V příštím čísle uveřejněny budou ilustrační ukázky druhé výstavy školy umělecko-průmyslové; z důvodu toho odkládáme referát o této výstavě pro číslo ono.

A. BOUDOVÁ.